

הלכות ערובי תחומין סימן תח

וכלה כארבע אמותיו, מטר ליתך כל רחבה (כ) *ויש לו אלפים חוץ לעיר (כא) לצפון ולדרום, (כב) אף-על-פי שאין לו רחב כל-כך נגד המקום שנקנה בו ערוב (הר"ר יוחנן): **ב** *והמניית ערובו (כג) ברשות-היחיד, אפלו היתה מדינה גדולה בנינה, (כד) *ואפלו עיר חרבה או מערה (כה) הראויה לדיורין, מהלך (כו) את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח: **ג** והמניית ערובו בתוך העיר ששבת בה, (כז) לא עשה פלוס (כח) אין מודדין ממקום ערובו, אלא הרי הוא כפני העיר פלם שיש להם אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיר, וכן אם נתן ערובו במקומות

ו שם בקמרא דף סא גרבי אלעור, הרא"ש משפיעות הרי"ף והקמ"ח דפ"ק ו ד משנה שם ס' עמרו של עיר, וגלישמן בחוף העיר

שערי תשובה

העלה שאם ברחב העיר יש נגד מקצת הרחב כפר וע"י מדינת הכפר התחום ארוך ובקמצתה שאין הכפר נגדה התחום קצר, אין מאריכין אותו שיקרה סיום התחום שהו בכל רחב העיר, ומכ"ש אם הכפר אינו אפלו כנגד

באר היטב

כמ"ש סימן תג. ואם פלטה מדתו בסופה, כל העיר כד"א, והוא הדין

משנה ברורה

לז גם-כן ללכת בכל העיר אף אם רחב הרבה מאד, מכל מקום חוץ לעיר אף בצפון ודרום אין לו להלך אלא נגד רחב מדת תחומו במקום שביתתו ונער כלות ארוך תחומו, ואם העיר רחבה ארבעה אלפים וארבע אמות כמדת רחב תחומו, (ז) אין לו לצפון ולדרום נגד העיר כלל. וידעת המחבר הנזכרת לעיל, אף בעיר גופא אם היא רחבה יותר ממדת רחב תחומו, אינו מהלך כל רחב העיר אפלו בשטח אותו חצי העיר, (טו) ורק עד מקום רחב תחומו עם הקרנות, מאחר שקלטה מדתו באמצע העיר: **(כ)** ויש לו אלפים וכו'. כמה (טו) מהאחרונים חולקין על הרמ"א בזה, משום דברבנו יונתן, שפמנו מקור דין זה, מבאר להפך, דאין לו בצפון ודרום העיר כלום, ורק אם העיר אינה רחבה כמדת רחב תחומו, שרחב תחומו אחר מלוי הקרנות הוא ארבעה אלפים וארבע אמות כפ"ל, (יז) אז יש לו גם מחוץ לעיר מצפון ודרום עד כנגד רחב תחומו ולא יותר; ואם העיר גדולה, שרחבה יותר מרחב תחומו, אף שבעיר עצמה מטר ליתך בקלה¹⁴ אף כשהיא גדולה כאנטוכניא, מאחר שבארכה פלטה מדתה בחוץ לעיר, אבל מחוץ לעיר לצפון ודרום אין לו כלום. ועין בבאור הלכה מה שכתבנו בזה: **(כא)** לצפון ולדרום. למעוטי (יח) אלה אמה ארוך שיש לו למערב העיר, דשם חושבין כללי עלמא רק כרחב שבתחומו, וכמו אלה הראשונים שהם לצד מזרח העיר שהם ברחב אמות ולא יותר, כן אלו: **(כב)** אף-על-פי שאין לו רחב כל-כך וכו'. רוצה לומר, דאם נחשב הרחב רק נגד מקום קניית הערוב לא יעלה כל-כך כמו עתה שחושבין רחב העיר וגם האלפים אמה שמשני הצדדין, אפלו הכי שרי: **ב** (כג) ברשות-היחיד. הינו (ט) מקום ששקף מחיצותיו: **(כד)** ואפלו עיר חרבה. הינו, שהיה בה דיורין ונחרבו ומחיצות (כ) החומה נשארו: **(כה)** הראויה לדיורין. רוצה לומר, אפלו אין בה דיורין אלא שהיא ראויה לרינה, דאם אינה ראויה לדור בה, כגון (כז) שנוצרו מחיצותיה א שהיא נמוכה הרבה וכיוצא בזה, אינה נחשבת כארבע אמות ומודדין האלפים ממקום הנחת הערוב: **(כו)** את פלה. דחשבין לה פלה כארבע אמות. וכל זה כשהיו המחיצות מקפופות לשם דינה, אכן אם לא היה רחב הקפה רק סאתים, (כז) אפלו אינה מקפפת לדינה נחשבת כארבע אמות, וכמבאר לעיל בסימן שצו סע"ף ב: **ג** (כז) לא עשה פלוס. שהרי (כז) בלא ערוב נמי יש לו מן העיר אלפים לכל רוח¹⁵ וכל העיר לו כארבע אמות: **(כח)** ואין מודדין. כך צריך לומר, והוא

מתוקת יותר מארבעה אלפים אמות, וכן כתב המגן-אברהם וכן הוא גם-כן בדת הפרישה וכן פתב התי"אדם. והנה אף דבאבן-העזר נחמיר בזה וסביבא לה דאין אומרין כל העיר כארבע אמות אלא-אם-כן שרחבה מכלעת נמי בתוך התחום, וכן פתב הפגני"ישע, לא העסקתים, דרבו האחרונים מהלך בזה וכו', וגם התמיד משה, אף דבתחלה רצה לומר גם-כן הכי מסבא, מכל מקום פתב גם-כן דברבנו יונתן לא משמע פן והסכים להלך, כמו שפתב המגן-אברהם (ויבאר-פרשן מ"רי באפ"ן זה, דאלו היה מכלע בתחומו הלא לא היה ראוי מתחלה לספק בזה). ובכפר היכי שלן בעיר, הלא למדת הרמ"א יש להלך בכל גוני: * ויש לו אלפים וכו'. עין משנה ברורה מה שכתבנו דכמה אחרונים תמהו על זה. ודע, דיש מאחרונים [אבן-העזר (הקמ"ח) הוסיפת-שבת] ובמקד"משה ובגני"ישע שהעמידו דברי הרמ"א להלכה, ורק שכתבו דזה נזקא אם העיר אין רחבה ארבעת אלפים וארבע אמות כמדת רחב תחומו, דכיון שהעיר מכלעת בתוך רחב תחומו, שוב נוהגין לו כנגד העיר אלפים העודין כיון שהעיר נחשבת רק כארבע אמות, אבל אם העיר רחבה ממדת תחומו [פן פתבו האבן-העזר ובגני"ישע, ובמקד"משה פתב אפלו אם היא שנה למדת תחומו], אף שהעיר עצמה מטר לו להלך בקלה על-גל-פנים גם לרחבה כיון שמדת ארוך תחומו פלה בסוף העיר, אבל מן הצדדין אין לו אז כלום, עין שם. והנה אף דעקר השניא שהקשה המגן-אברהם וסיעתו דברבנו יונתן מבאר להפך אינו קשיא כל-כך, דיש לומר פתב דהרמ"א פתב פן מדעת עצמו, ואף דמלשונו בודרי"משה משמע דכתב לו לרעת רבנו יונתן, בעל-פרשן צריך לומר דלהלכה פתב פן ולא לדעתו, ושם פתב בלשון אפסר וכאן הכריע פן להלכה ומה שנישם ברמ"א ורבנו יונתן, דיע שיהא רק מפורשים ולא מרמ"א גופא, כמו שיראה הרואה בשלחן-ערוך הראשונים], אכן לדינא מאחר שברבנו יונתן פתב להדיא להחמיר, קשה להלך כזה, וכמו שכתבו המגן-אברהם ואלה רביה, וגם הגר"א עין גם-כן לעין במגן-אברהם, וכן פסק התי"אדם ודעת העיר האבן-העזר שהצריך לנשב דעת הרמ"א. ומה שכתבו הפגני"ישע והתמיד משה העיר צריך דעת הרמ"א, דסביבא לה דמאי נפקא-מנה רחב מאד ויכשו שבארך העיר נוהגין לו אלה לצד מערב ממש והעיר נחשבת רק כארבע אמות הוא הדין ברחב כיון שהעיר כארבע אמות אם-כן יש לו משני הצדדין אלפים, אין הכרח בזה לדחות דעת המגן-אברהם וסיעתו שכתבו פקשטיות משמעות ר"י דיש נפקא-מנה בין ארוך לרחב, והשעם פשוט, דלענין מדתו לצד מערב סבא הוא שפירן שנתן ערובו למרחב העיר אלה אמה ומדינת תחומו דרך העיר הוא, אם-כן מאחר שחושבין לו כל העיר כארבע אמות ושאר לו עד אלה למערב, אבל לענין הצדדין, שאין לו צדך כלל להלך דרך העיר לשם, אטו מפני שנמצא עיר או כפר מכלע בתוך תחומו ונרחב מדת תחומו; ואדרבה, מוספד דגמלשן מדת תחומו בשוה מן הצדדין ממקום שביתתו אף כנגד העיר, וכן לענין הלוך בעיר גופא מקלילן דנחשבת לו כארבע אמות אף שרחבה עוד יותר ממדת תחומו אבל לענין הצדדין לא ינרחב תחומו כלל, וכענין זה פתב התי"אדם; אכן מאחר שיצא מפני הרמ"א להלך, ודעת האבן-העזר ובגני"ישע והתמיד משה פן, הפך בשעת הדחק יש לו על מי לסמוך, פן נראה לעינות דעתו: * המניית ערובו וכו'. מ"רי שהוא שוכת במקום אחר אלא ששם הניח ערובו: * ואפלו עיר חרבה. ובמקרא איבא פלגתא בזה שמואל ורבי אלעזר, ופסק הרמב"ם להלך כרבי אלעזר, וכן פתב הרא"ש, ותיבין פן מדעת הר"ף מדלא הביא פלגתתם שמע מנה דסביבא לה להלך, עין שם, ולכן סתם המספר

שער הציון

(ז) דהלא רק לענין העיר עצמה הנשא-אומרים תהא אבל לא לענין חוצה, וכפ"ל, וכן פתב התי"אדם: (טו) מגן-אברהם וש"א: (טז) מגן-אברהם ואלהי רבה פן פתב התי"אדם, וכנראה שהסכים גם הגר"א לזה, שישנו לענין מגן-אברהם: (יח) פרישה ותי"אדם. והמגן-אברהם סתם בזה, ומשמע כלכונה שסובר שאין לו לצפון ולדרום כלל בזה בכל גוני, כיון שעקר המדע מנח או היה האלה שלצד מערב, אכן במחצית-השקל פתב ששם הוא מודד דלא גרע ערובו ודרום שיש לו מן העיר מלצד מערב: (יח) כל האחרונים בבאור דעת רבנו יונתן וכן העמיקו להלכה: (יט) אחרונים: (כ) רש"י: (כא) רש"י: (כב) פן מוכח ברמב"ם בפ"ק ז מהלכות ערובין הלכה ד: (ג) רש"י:

הַלְבוֹת עֲרוּבֵי תְּחוּמֵינֵי סִימָן תַּח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כ]

אף שְׂעִיר עֲצָמָה מִתָּר לִילָף בְּכֶלֶה¹⁴.

גם כאן יש לישר את הקו, ונשכר במידת רוחב העיר כנגד כל התחום, והוסיף, שמ"מ אם לא היה הכפר המובלע עומד כנגד העיר אלא כנגד תוספת הקרנות, אין מבליעים אותו כלל, שלא נאמר דין הבלעה אלא במקום עיקר המדידה שהוא כנגד העיר עצמה. אמנם באופן שעומד הכפר כנגד הקרפף הניתן לעיר, הסיק שם שעיבור העיר נדון כעיר עצמה, ומבליעים את הכפר שכנגדה.

[משנ"ב ס"ק כג]

הִנֵּנוּ מְקוֹם שֶׁמִּקְרָא מְחִיצוֹת¹⁶.

16 ראה בשעה"צ לעיל (ס"ק יג), שציוד שאף עיר שאינה מתוקנת במחיצות חשובה כד' אמות אם הניח בה עירובו. וכן כתב החזו"א (א"ח סי' קי ס"ק ז), שלהלכה אין הברל בין עיר המוקפת מחיצות לבין עיר שאינה מוקפת, ובכל אופן שיש לה דין עיר, גם אם היא חריבה ואין בה כיום דיורים, הנותן בה את עירובו נחשבת על ידי זה כולה כד' אמות, ומהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח. והוסיף, שיתכן שכשיש לעיר חומה, מועילה החומה להחשיבה כד' אמות גם אם חרבו מחיצות הבתים שבה, כיון שיש לה שם עיר מצד החומה שלה.

[משנ"ב ס"ק כז]

שְׂעִירֵי בְּלֵא עֲרוּבֵי נְמִי יֵשׁ לוֹ מִן הָעִיר אֲלֵפִים לְכָל רוּחַ¹⁷.

17 והחידוש בדין זה, כתב הבני ציון (ס"ק ו) שאין אומרים שכשהניח עירוב בתוך העיר הסתלק משביתת כלל העיר, ושוב אין מודדים לו אלפיים מקצה העיר אלא רק ממקום הנחת העירוב, ואפילו אם כלו האלפיים בתוך העיר לא תהיה לו רשות ללכת אלא עד שם ותו לא, התחדש כאן שלא הפסיד את שביתת אנשי עירו.

14 והחזו"א כתב (א"ח סי' קי ס"ק יד ד"ה ולדינא נראה) שדוקא בעיר שלן בה נאמר הדין שמהלך את כולה גם אם היא רחבה ממידת תחומו, אבל בעיר המובלעת בתחומו, אם רחבה יותר ממידת התחום אינו מהלך בה אלא כנגד תחומו. ומה שאמרו שדיא כד' אמות, היינו לענין מידת תחומו הנמשך אחרי העיר, שלגבי זה נחשבת העיר כאילו היא ד' אמות, ולא לענין צידי העיר.

[משנ"ב ס"ק כא]

דָּשֶׁם חוֹשְׁבֵינֵי לְכָלֵי עֲלָמָא רַק בְּרַחֲבֵי שְׁבִיתָתָא¹⁵.

15 ואם כנגד עירו שהיא מקום שביתתו, היה לצד מזרח כפר המובלע בתוך התחום שדינו כד' אמות, ומוסיף על התחום דרך משל ה' מאות אמה, כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת א"ח סי' ג) שאותן ה' מאות אמה אין מרחיבים אותן עד כנגד אלפיים אמה לצפון ולדרום של העיר, אלא נותנים להם אלפיים אמה לצפון ולדרום רק כנגד הכפר. ונמצא שאם למשל היה רוחב העיר מצפון לדרום אלף אמה, ושטחה עם תחומה חמשת אלפים אמה, לא יוכל ללכת בהם אלא עד סוף אלפיים למזרחה, אבל משם ואילך באותן החמש מאות הנוספות שזוכה מכח הכפר המובלע בה, אין נותנים לו אלא אלפיים בלבד משני צידי הכפר, ואם היה הכפר דרך משל רחב ה' מאות אמה, יוכל ללכת מצפון לדרום רק בשטח של ארבעת אלפים וחמש מאות אמה.

מאידך, החזו"א כתב (א"ח סי' קי ס"ק יד) שמדברי השו"ע לעיל (סי' שצט ס"ח) מוכח שלעולם יש ליתן מידת תחום ביזור, ולכן

הִלְכוֹת עֲרוּבֵי תְּחוּמֵינִי סִימָן תַּח תַּמַּ

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ל]

פִּינָן שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגִּיעַ שָׁם בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, שְׁהוּא זְמַן קְנִייתָא (ערוכב19).

תירץ, שבמצוה קיומית שאינו מחויב לעשותה, נחשב שיעקר המעשה הוא לצורכו והרי זו הנאה, אבל במצוה חיובית כגון טבילה, אם היא נעשית לצורך מצוה אינו נחשב להנאה. והאמרי בינה (הל' שבת סי' לו) תירץ, שבטבילה עיקר כוונתו למצוה דהיינו להטהר, מה שאין כן בעירוב עיקר כוונתו לצורך דבר הרשות.

[משנב שם]

זֶה הַשְּׂוֹב הִנָּה וְלָכֵן אֶסְרוּ לְקַנּוֹת שָׁם שְׂבִיתוֹתָא.

2) במה שאמרו שהעירוב אינו מועיל אפילו בדיעבד, הקשה הפמ"ג (א"א ס"ק ב) שלכאורה הדבר תלוי במחלוקת אב"י ורבא (תמורה ג, א) לגבי יכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני או לא, וגם כאן כיון שאסור לעשות כן ועבר על האיסור, יהיה תלוי במחלוקת זו. ותירץ, שכאן לדעת הכל אין העירוב מועיל, כיון שהמקום שבו מונח העירוב אסור בהנאה ולכן אינו נחשב דירה.

הרעק"א (בהגהת שריע) הקשה על השר"ע, היכן מצינו בגמרא שלא יעיל העירוב בדיעבד מחמת האיסור ליהנות מהקבר. עוד הקשה, שהלא גם אם לא יחול העירוב יש עבירה, שהאיסור הוא במה שנהנה בשמירתו אחר בין השמשות, ואם כן מה הטעם שלא יעיל העירוב בדיעבד, הרי אינו עובר את העבירה בקיום המצוה, הניח בצע"צ [ולכאורה לדברי הפמ"ג מיושב דיטב].

ומצינו באחרונים כמה תירוצים בדבר:

א. הקרן אורה (עירובין לא, ב ד"ה גמרא מפני שיכול) והחזו"א (אורח סי' צו ס"ק ל) כתבו, שיתכן שהיו קנט שקנטו חכמים.

ב. בספר בני ציון (ס"ק ב) כתב, שיש לומר שכל מה שחפץ בשמירת הפת אחר בין השמשות הוא רק אם יחול העירוב, שאז יש לו צורך בפת, אבל אם לא יחול העירוב ודאי שאין לו כל ענין שתהיה פתו בבית הקברות, ונמצא שחלות העירוב גורמת הנאה.

ג. עוד תירץ בספר בני ציון (שם), על פי דברי הבי"י (טו' תנו ד"ה מיהו) בביאור השיטה שלא מועיל עירוב לדבר הרשות גם בדיעבד, שכיון שמעיקר הדין מועיל רק עירוב ברגליו, ועל העשירי הקלו לערב גם בפת, וכשאינו לדבר מצוה לא הקלו. ולפי זה יש לומר שכשהניח באופן שסופו לעבור על איסור, גם כן לא הקלו שיעיל עירוב בפת.

[שעה"צ ס"ק ו]

וְדָבִי הִנָּה אֶבְיָקֶס קְשִׁים לְפָנָי (שם).

3) שפירש טעם דברי השר"ע מפני שיכול להכנס לשם במגדל הפורה, דהיינו תיבה בגודל אמה על אמה ברום שלוש אמות ונושאות אותה בהמות, ויכול ליטול את העירוב בפשוטי כלי עץ שאין בהם רוחב טפח. ובפשוטות כוונתו שצריך שיהיה למגדל שיעור ארבעים סאה כדי שיהא עליו שם אהל ולא כלי, כדי שיחפץ בפני הטומאה. ותמחו האחרונים [תוספת שבת (ס"ק ה) מחצה"ש והפמ"ג], שהלא כאן מדובר בעית הפרס שהחשב בו הוא שמא תימצא עצם כשעורה, ועצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא ולא באוהל, ואם כן מדוע צריך שיהיה למגדל שם אהל, הלא גם אם ירכב האדם על גבי בהמה הריהו טהור כל שהוא עצמו אינו מסיט עצם כשעורה. ועוד, מדוע הוצרך למה שכתב בסוף דבריו שצריך להביא את העירוב אליו על ידי כלי שאינו מקבל טומאה ואינו מביא את הטומאה, והלא אף אם נטמא העירוב אינו יכול לחזור ולטמא את הכהן, שהרי אוכל אינו מטמא אדם.

וכתב התוספת שבת, שהגמ"א דבר באופן שבה למקום קבר יחידי, ואסור לכהן גם בעצם יחידי להתקרב לתוך ד' אמותיו, ולכן צריך שיהיה תיבה ומגדל להיכר שלא יאהיל על הקבר עצמו, ולענין היכר די באוהל זרוק. ומטעם זה צריך ליטול את העירוב על ידי כלי שהוא פחות מטפת, כדי שלא יטמא באהל מחמת הכלי.

סימן תט

דין מקום נתינת העירוב

[משנב ס"ק ג]

ומצות לאו לקנות תנתי.

1) משמע שאילו היה הדין שמערבין אף לדבר הרשות היה אסור להניח עירוב בבית הקברות. והקשה האבני מילואים (סי' כח ס"ק ס ד"ה אך קשה באה) שהלא בעצם הנחת העירוב יש מצוה מדרבנן, ואם כן מדוע נאסר הדבר הרי מצוות לאו ליהנות ניתנו, ודומה הוא למודר הנאה מן המעין שמוטר לטבול בו אף שטבילתו מועילה לו לכמה דברים, והניח בצ"ע. והגרי"י קניבסקי (קהלות יעקב נדריים סי' מד)

הלכות ערוכי תחומין סימן תח תמ

באר הגולה רעד

(כט) המצטרפים לעיר שמוֹדֵדִין התחום חוץ מהם, הרי זה כְּנוֹתְנוּ בְּתוֹךְ הָעִיר: ד' חֲמֵן עֲרוֹבוּ חוּץ לְתַחוּם, (ל) אִינוּ כְּלוּם (וְגַם לוֹ (לא) תְּחוּם מִבֵּיתוֹ) (מיימוני והמגיד פרק ו מהלכות עירובין):

תט דין מקום נתינת הערוכ, ובו י"ג סעיפים:

א (א) הנותן ערוכו בבית (ב) הקברות * אינו ערוכו, לפי שבבית הקברות (ב) אסור בהנאה, וכיון שרוצה בקיום הערוכו שם (ג) אחר קנינה הרי נהנה בו. ואם נתנו (ד) בבית הפרס (ה) הרי זה ערוכו, ואפלו תהיה כהן, (ו) * מפני שכול להקנס שם (ז) * במגדל הפורח או (ח) * שינפח והולך: ב בצריך שיהיה הוא הנקרא שם * (פרוש, תבה ארנה כמגדל חלילה בתכלים, צדוק) * (פרוש, מטפס לפני נגליו ואינו מטיס) ב משנה שם ל"ב ובקפה דוכמי

באר היטב
במודד תחום מעירו ופגע בעיר אחרת, ועין במקרא. ועין בספר אבן העזר שהארץ כדן זה, ועין שם בספר מגני ארץ דפוס פרוס: (כט) המצטרפים. אפלו אם נתנו בסוף העבור אין נותנין לו כ' אמות לצד חוץ, דקשעומד במקום שנחשב לו כ' אמות אין לו לצד חוץ כלום כמו שצדק בריר וסתר, תוספות דף ס ע"ב:
(ל) הקברות. דהינו בקבר של בגנו, דאלו בקרע שרי, דארקע עולם אינו נאסר, עין י"ד סימן סד: (ג) במגדל. הינו תבה גדולה אמה על אמה ברום ג

באר הלכה
להקל כְּנִתִּיהוּ. והנה יש כמה ראשונים שפוסקין להחמיר, הינו הרשב"א המובא בבית יוסף, וכן כתב הראב"ד, הביאו הריטב"א, וכן כתב השלטי"ר גבורים בשם רבנו ישעיה, וכן כתב הגהות מימוני בשם מהר"מ ונחם מה שקטב הרא"ש בדעת הר"ף כלאותה אינו נכרת, ואדבקה, יש לדון להפך. דהלא רבי אלעזר מפיץ המשנה מפשטה, ואלו פסק קוטה תיה לו להביא דבריהם, ומדלא הביא קלל מחלקתם ורק המשנה כצורתה אינם בהכרח לומר דמפרש אותה כפשטה וכדעת שמואל דרוקא קתוי בה דירין אמרין פלה כארבע אמות, וצריך עיון על הרא"ש בזה, אכן ברובנו יונתן סתם כרבי אלעזר, וכן בהנ"ח מצאתי שקטב גם כן להקל כרבי אלעזר ודקסס המחבר, וצ"ל ל' דינא בנדאי יש לטמף להקל בזה:

* אינו ערוכו לפי וכו'. סתם המחבר דעת הרמב"ם דפוסק דאפלו לישראל אינו ערוכו, ועין במגיד משנה שכן הוא גם כן דעת הרמב"ן ודעת הגאונים, דלא קומא לן כרבי יהודה אפלו ערוכו במקום שחולקין עליו רבים, וכן הוא גם כן דעת הגאון רובע, עין שם; אמנם כד מעינינו מצינו כמה פוסקים דמקלין בישאל, משום דסבירא להו כרבי יהודה דלא חשיב זה לאסור הנאה [ועין בגמרא], והם הנ"מ מרובנוגור וטרא"ש שהביאו וכן פסק הטור שהביאו, וכן הוא גם כן דעת הרשב"א שהובא בהרב המגיד, וכן הוא גם כן דעת רבנו יהונתן, וכן כתב השלטי"ר גבורים בשם הרי"א ז' נאלא דהוא מקל אפלו כהן משום דכחול להח במגדול, ואהל זריק שמה אהל לחץ בפני הטמאה, אבל לא קומא לן פון, וכן פסק האגודה, וככתב הקרבן נחמאל דבשעת הדחק יכול לטמף עליהם להקל: * מפני וכו'. עין במשנה בדין שפכתנו דבבית הקברות אי אפשר בעצה זו, אכן בהניח הערוכו בפסיל כהן בקבר יחיד ושל קרע עולם שאין

א (א) הנותן וכו'. מירי אפלו בישאל, ואם נתגוהו שם הערוכו בפסיל כהן, בלאו השעם שבפנים גם כן אסור, משום דבעינן שיהיה יכול להגיע למקום ערוכו, וכיון דכהן הוא לא אפשר [טור]: (ב) אסור בהנאה. ומירי (ג) בקבר של (ג) בגנו, דאלו נתנו בקבר של קרקע שרי, דקרקע עולם לא נאסר, כמו שכתוב בירדה דעל סימן שס; וקל-שכן אם לא נתגוהו בקבר רק על הקרקע שבצדדי הקברות, בודאי לכלי עלמא ערוכו ערוכו, (ג) דאין שם אסור הנאה כלל: (ג) אחר קנינה. דמה שמנח שם בין השמשות, שהוא שעת קניית שביתה, לא אכפת לן, (ד) כיון שאין מערבין אלא לדרב-מצוה, ומצות לאו להנות נתנו; וצ"ל-פן לא חשיבא הנאה מה שהוא יכול לילף על-דידה לחוץ לתחום], אלא מה שרוצה שיהיה הערוכו קיים שם אף אחר קניית השביתה כדי לאכל אחר-כך אם ירצה, זה חשוב הנאה ולכן אסרו לקנות שם שביתה: (ד) בבית הפרס. הוא שדה שגורש בה קבר, וחישינו מדרבנן שמה נשאר שם עדין עצם כשעורה: (ה) הרי זה ערוכו. דלא שיהי כהן אסור הנאה כלל: (ו) מפני וכו'. רוצה לומר, אף דמרבנן אסור לכהן לילף שם שמה יסיט ברגליו עצם כשעורה, דמטמא בעמגע ומשא, ואם כן הרי (ב) אינו יכול להגיע למקום ערוכו, מכל מקום שרי, דאפשר לו להקנס שם על-ידי מגדל הפורח והוא נשאו על-גבי שורים, שעל-ידי זה לא יזח בעצם, ודוקא בבית הפרס, שהוא מדרבנן (ו) ואין בו טמאת אהל, מה שאין כן בבית הקברות אי אפשר בעצה זו לכהן מפני שהוא מאהיל על הקברים, ואפלו אם יקנס במגדול שהוא מחזיק ארבעים סאה לא הוי מציתה בינו לקברי, דקומא לו (ו) אהל זריק (ח) לאו שמה אהל, וכל שאינו אהל אינו חוצץ: (ז) שינפח. כי מפני שהוא מדרבנן, סמכו להקל וליילף על-ידי נפוח בפיו, (ט) ואם

שער הציון

(כז) תוספת שבת. ומגן אברתה העתיק מהתוספות שמי אמות, וכבר צמד בזה המצאתי השקל דהוא רק לדעת רבי אלעזר, דלדעת חכמים הלא נותנין ארבע אמות: (כט) לבוש: (לו) ושי" ב סף, וכן כתב הריטב"א שם: (כו) מסימן תיא: (כז) מגן אברתה. ובירודה דעה שם בהגיה יש דעות דגם בקבר של קרקע, העפר שמשלו וחוורו וכסו את הקבר יש אומרים דיש בזה אסור הנאה, ומשום שהמחבר שם לא הזכיר כלל דעה זו רק קבר של בגנו, על-פן לא העתיק זה הפגן אברתה: (כט) ויגנו נמי, דוקא כשהוא מעצם ונכנים, אבל כהן שהוא מהקרע גופא לא נאסר [י"ד בירד שם]: (א) כן מבאר בשי"ש שם, וכן כתב הפרישה בענינו, דהכא מירי שנתנו בקבר גופא ולא בצדדי הקבר, דאז יש בו אסור הנאה כשהוא של בגנו: (ז) קומא לו (ו) אהל זריק דבר שפניחין לערוכו אין אנו חוששין שיהיה ראי לו דוקא כיון שחזי לישאל, וכמו שנתבאר בסימן שפ, מכל מקום לענין מקום הנחת הערוכו צריך שיהיה ראי להגיע שם דוקא מי שהיהו שם בפסילו [תוספות והרא"ש]: (ו) הגר"א. וכן כתבו תוספות שבת ופר"מ קנדים, ודברי הפגן אברתה קשים לפרש"ם, עין שם: (ז) הינו אהל המשלטל: (ח) הגר"א, וכמו שכתבו ברא"ש ושארי פוסקים: (ט) אלהי רבה בשם מלבושי יו"ט טוב:

הלכות ערובי תחומין סימן תט

וערובו *במקום אחד (ח) כדי שיהיה אפשר לו לאכול (ט) בין השמשות, לפיכך אם נתפנן לשבת ברשות הרבים והניח ערובו ברשות היחיד או ברשות היחיד והניח ערובו ברשות הרבים, אינו ערוב, שאי אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בין השמשות אלא בעברה, יאכל אם נתפנן לשבת ברשות היחיד או ברשות הרבים והניח ערובו בכרמלית או שנתפנן לשבת בכרמלית והניח ערובו ברשות היחיד או ברשות הרבים, הרי זה ערוב, שבשעת קניית הערוב שהוא בין השמשות מתר להוציא ולהכניס מכל אחד משתי הרשויות לכרמלית לזכר מצוה, (י) שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו בין השמשות (יא) במקום מצוה או בשעת הדחק: ג' ונתנו בראש הקנה או הקונדס הצומחים מן הארץ, אינו ערוב, המפני (יב) שמאחר *שהם רפים ונוחים לקטם *ויתחייב (ג) חטאת, גזרו בהם (ואם הם רפים (ג) כנרק, עין לעיל רש סימן שלו) אפלו בין השמשות, אפלו במקום מצוה; (יד) ואם היו תלושים ונעוצים, (טו) הרי זה ערוב: ד' (טז) ונתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח מבעוד יום או שפפל עליו גל, אם יכול להוציא ובלא עשיית מלאכה דאורייתא, הרי זה ערוב: ה' (יז) כל המניח ערובו (יח) במקום, יש לו במקום

באר היטב

אמות ונושאים אותו בהמות, וכול לטל הערוב בפשוטי כלי'עין שאין בה רוב טפח ולתבאיו אצלו, מ"א: (ג) חטאת. וה"ל כשפניח ערובו ברה"ח רחוק ח'

משנה ברורה

לש שם עצם כשעורה יתחנה, ועצם גדול יראהו: **ב (ח) כדי שיהיה אפשר וכו'.** דהא טעם הערוב, משום דנחשב כאלו קבע דירתו שם: **(ט) בין השמשות.** שהוא זמן קניית ערוב, תחלת שבת: **(י) שכל דבר וכו'.** ומבאר בש"ס, דאף אם נותן ערובו על גבי אילן שהוא למטה מעשרה טפחים והוא נתפנן לשבת למטה בארץ שהוא רשות הרבים, אף שיש בזה שני שבותים* אס' יטל הערוב מן האילן: **אחד, (י) שהוא במקרמלית לרשות הרבים (דהאילן פרמלית הוא), ועוד,** שהוא משמש כאילן שהוא מחבר, אפלו הכי הרי ערוב, מטעם דלא גזרו (יז) על שבותין בין השמשות. ומכל מקום יש שבותין שגזרו אף לענין זה, וכדלקמה בסעיף שאמר זה: **(יא) במקום מצוה.** וערובי תחומין חשיב במקום מצוה, דהא אין מצרין אלא לזכר מצוה, גדלקמן בסימן חטו: **ג' (יב) שמאחר וכו'.** ורצה לומר, אף דבהניח ערובו כאילן, דיש בו נמי משום שבות, דמשמש כאילן, ואפלו הכי הרי ערוב, דלא גזרו בין השמשות במקום מצוה, וכו', מכל מקום קנהה שהוא רך ודק, (יג) קרוב שיכאוב לידי קטימה בשעה שיכאוב לטל ערובו וקטימה ממחבר הוא בלאכת קוצרה), וגזרו אף בין השמשות, (יד) וכן הדין בהניח ערובו ברשות הרבים רחוק (יז) שמונה אמות ממקום שנתפנן לשבת שם דאינו ערוב, דאין מתייבא לתבאיו אצלו בין השמשות* פחות פחות מארבע אמות, דהוא קל לבוא לידי חיוב חטאת, שישלשנו ארבע אמות שלמות ברשות הרבים: **(יג) פלגין.** ורצה לומר, שהם רפים ביותר, דאז יש לומר דדין נרק יש להם, ולא גזרו בהם משום השתמשות במחבר ולא משום שמא יקטם: ונתבאר זה בסימן שלו, עין שם במשנה ברורה סעיף קטן יד וטו: **(יד) ואם היו תלושים.** ומקרי (טו) אפלו בגובה יותר מעשרה ועומדין ברשות הרבים, ורק (טז) שלא יתנה בהן ארבעה טפחים, דאז אין עליהם ברשות היחיד, והוא הדין ברחב ארבעה ורק שהן פחותין מעשרה טפחים בגבה, שאין נחשבין רק לכרמלית: אבל אם הניח קנהה שהוא בגובה עשרה טפחים ונתב ארבעה טפחים, שהוא רשות היחיד גמור, לא הרי ערובי* אם נתפנן לשבת למטה בארץ שהוא רשות הרבים, דיש למלאכה דאורייתא רובת ארבעה וכו'. **(טז) הרי זה ערוב.** דבזה אפלו יקטם, גם כן ליכא אסור דאורייתא; ויש אומרים דאף אסורא דרבנן לית בהלוש, עין אליהו בכה"ט: **ד' (טז) נתנו במגדל וכו' שפפל עליו גל וכו'.** עין לעיל בסימן שצד סעיף ב וג' לענין ערובי חצרות, דשם במשנה ברורה ובאור הלכה מבאר כל פרטי הדינים*, והוא הדין (יז) הקא: **ה' (יז) כל המניח וכו'.** שמקום ערובו קנהה לו ארבע אמות תמיד (יח) סביביו, לחד האלפים שנותנין לו לכל רוח: **(יח) במקום.** הינו בכל מקום שאין מקו חציצות, דבמקו חציצות

שער הצינור

(י) רש"י שם, דהא על פירוש רבנן ברחב ארבעה מדי (שהוא פרמלית), דליפוך לעמלה מעשרה אין ערוב ערוב: (יא) פשוט דזה דוקא בשבותין של שבת, אבל בעברה אסרת אף ורבנן אין הפר כלל מחמת בין השמשות, וכמו בבית הפנס דלעיל. ולשון הטור בריש סימן אינו מוזקק לפרש: (יב) מגיד משנה, דבשבות הגרוב למלאכה גזרו אף ביד השמשות. וברש"י כתב דבנדאי יבוא לידי קטימה, ואפשר דלאו דוקא הוא אלא רוצה לומר קרוב: (יג) מגיד משנה בשם הרשב"א וחספוא (דלא כרש"י: (ד) אבל בשמות משמות אמות כשר, דהנותן ערוב יש לו מקום שביטה ארבע אמות, וקצא מטלטלו רק פעם אחת פחות מארבע אמות* (מ"ז) (טו) אחרונים: (טז) דלא בעינן שיהיה הערוב מנח על מקום ארבעה, כן כתב הרא"ש והעיקר והוא האחרונים: (יח) כמו שפכת הטור: (יט) כן מוכח בה"ט בסימן תח ה"ל, וכן הוא ברבנו יונה ושארי פוסקים, דמקום שביטתו הוא ארבע אמות וסביביו נותנין לו האלפים אמה לכל רוח. וכתב המגיד כתב דנותנין לו ארבע אמות לכל רוח או לאינה רוח שיערה, וצריך עיון:

ג שם בפשטה דמקו
ד שם בגמרא כרבי
ה משנה שם ל"ד
ו שם דמקרא
ז משנה שם ל"ד
ח עממי לעיל בסימן
ט שם בגמרא
י"ב באוקמא דרבי

באור הלכה

בו אסור הנאה הרי ערוב, דאף דקרוב תופס סביביו ארבע אמות, הוא רק מדבקנו וימור לצמד שם באהל ורוק, ואם יסן: כול שפיר להגיע שם על ידי שבה תבה והמגדל ונעמד בארץ הסמוך לקבר ויטל הערוב משם על ידי איה כ"ל. ויבטמן אברהם סעיף קטן ה משמע דבעינן שיהא המגדל מחוץ ארבעים סאה, שהוא אמה על אמה ברום שלש אמות; ואין זה מרחק כל כך בזה, דהמגדל הוא רק משום הרחקה כמו שכתבו התוספות, גם מה שכתב שישל הערוב על ידי פשוטי כלי'עין ושלא יתנה בו רוב טפח, אין זה מרחק בזמנה, שכלאו הכי פלנו טמאי מחיים*: *** במקום אחד.** אחי לאפוקי היכא דלא יכול להגיע אליה* וכדלקמה, אבל היכא דיכול להגיע אליו, אפלו נתפנן לקנות שביטה רחוק ממקום הנחת הערוב, מקרי מקום אחד: כל שהוא בתוך תחומו ויכול להגיע אליו*: *** שהם רפים.** כן פרש רש"י בסוגיא, דמשום דקנה רך הוא קרוב לנדאי שיקטם, והא דמבאר שם להפך דברך לא גזרינן לקטימה, פרש רש"י דהוא ברכים כנרק שלא נקטשו עדין כלל, דאז כנרק חשיב ואין עליו שם אילן, ועל פי זה הדין השלחן ערוך כאן: אכן האחרונים פסקו בהקצת השלחן ערוך (עין ב"ח), וברטב"א מצאתי שחולק לגמרי על פרש רש"י משום דבסוגיא שם משמע להפך וכנ"ל, דענין הרפות אדרבה מעלה היא, ולידיה האסור הוא דוקא בגנים קשים, משום דקנה דק הוא ונאי לשכרו ששיבא לטל מפנו ערובו, וברך שרי דיכול לנטוה, אבל בקשה שאי אפשר לנטוה אסור, וכדבריו מבאר גם בפרש רבנו חננאל, אכן נתבאר ברטב"א שם בשם מקצת רבותיו, דאף ברך דשרינן הוא דוקא במין שהוא רך, אבל במין שהוא קשה אף בכרתי אסור, והוא נדעת הרשב"א בעבודת הקדש, והבאנו לעיל בסימן שלו, עין שם: * ויתחייב חטאת. לכאורה אינו מבאר, דהלא הממש הוא מנין שהוא רך אחי לידי קטימה שלא במתפנן כמו שפרש רש"י, ואם יסן אין פאן חיוב חטאת, דאינו אלא במתפנן למלאכה ורק שישג בחיבה, וכבר עמד בזה הרשב"א ומפרש דלא כפרוש רש"י אלא כנזקר לעיל, דבוא למלאכה גמורה לשכרו במתפנן בניטלתו משום דאי אפשר לנטוה משום דקשה הוא. ולפרש רש"י צריך לומר, דכיון